

ФЕДЕРАЦИЯ НА НЕЗАВИСИМИТЕ СИНДИКАТИ ОТ ЗЕМЕДЕЛИЕТОСофия 1606, ул. „Владайска“ № 29, тел.: 02 952 15 40; 02 952 11 33
факс: 02 952 25 03, e-mail: fnszbg@gmail.com, website: www.fnsz.org**За необходимостта от въвеждане на специфични схеми за осигуровка при безработица за категории работещи в отрасъл “Селско стопанство“**

Земеделието е важен отрасъл от националната икономика и ключов сектор за благосъстоянието на населението в селските райони на страната. Повишаването на качеството и потенциала на работниците и служителите от земеделието, с цел достигане на равнища на по-добра заетост, доходи и мотивация, не може да стане без наличието на социална закрила, гарантирана социална обезпеченост на работещите и задълбочено обсъждане със социалните партньори. Затова е необходимо да се провежда политика, която максимално да отразява специфичните потребности на отрасъла, да гарантира устойчиво развитие, да реализира европейския модел на мултифункционално земеделие, което е в основата на промените в Общата селскостопанска политика.

Българското правителство в лицето на управляващите отрасли “Селско стопанство“, както и представителите на законодателната власт, са в дълг към работещите в отрасъла, тъй като в годините на прехода, при безотговорното провеждане на аграрната реформа не предприеха своевременно адекватни действия за осигуряване на ефективна защита за хората, работещи в отрасъла, нито успяха да приложат защитни механизми за мащабната безработица, която ги връхлетя. Общозвестен факт е, че работещите в селското стопанство платиха най-високата социална цена в годините на прехода. В хода на икономическото реструктуриране след 1989 г. най-високият процент безработни лица бяха именно от този отрасъл. В периода от 1992 до 1998 г., при извършената ликвидация на земеделски производствени структури съгласно законов акт, бяха прекратени трудовите правоотношения на над 650 хиляди наемни работници.

Белег на политическа и управленска немощ, както и липса на каквато и да е социална далновидност от страна на тогавашните представители на законодателната и изпълнителната власт е нежеланието и възможността и до днес да се търсят и намерят подходящите защитни механизми за работещите в сектора.

Специална секторна схема за осигуряване при безработица както сезонни работници така и самонаети от отрасъла е такава защитна конструкция, която би осигурила повече сигурност и социална защита за около една пета от работещото население в България, компактно заето в сектор, който произвежда обществени блага, свързани с продоволствието на населението и е от стратегическо значение както за България, така и за Европа. Страната ни има безспорни конкурентни предимства по отношение на климатичните и природните дадености за производство на земеделска продукция, както и дългогодишни традиции и постижения. Ключов фактор обаче остава необходимия човешки ресурс, който да осъществява специфичните дейности в отрасъла и на който да му бъдат предоставени адекватни осигурителни права.

*Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд.
КНСБ носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ, и при никакви обстоятелства не може да се приеме като официална позиция на Европейския съюз или на Агенция по заетостта.*

За контакти: София 1000, пл. „Македония“ 1, тел. 02 4010 540; projectesf@citub.net, www.knsb-bg.org

Очакванията, че тези пропуски ще се коригират с времето и чрез механизмите на пазарната икономика не само не се оправдаха, но и задълбочиха несправедливостта по отношение на работещите в сектора, както и ерозират социалната кохезия в обществените пластовете в разреза селски райони/градски центрове, индустрия/селско стопанство/услуги. Затова към работещите в селското стопанство е необходимо специално отношение от страна на държавата, за да се намерят най-подходящите законодателни решения за социална справедливост.

1. Състояние (равнище) на заетостта и безработицата в отрасъл ”Селско стопанство“

Страната ни е изправена пред сериозни предизвикателства по отношение на трудовата заетост, бедността и равнището на доходите. Системата за социално подпомагане не е в състояние да задоволи ефективно нуждите на най-уязвимите групи. Най-остро у нас кризата се чувства в селата, където живее около 28,4% от населението в страната. (НСИ, 2011г.)

Основна предпоставка за подобряване начина на живот и за увеличаване на БВП е повишаването на заетостта, осигуряване на заетост с висока производителност и ефективност на труда, заетост с лична отговорност, заетост която създава БДС и БВП на едно лице, съизмерима и равна на тази в другите страни-членки на ЕС.

През последните години се наблюдава изменение на установената тенденция на намаляване на безработните лица както в градовете, така и в селата. Особено бързо нараства броят на безработните лица в селата. Безработицата в тях е два пъти по-висока от тази в градовете. Висок е и коефициентът на младежката и женска безработица. Тази тревожна тенденция изисква бързи и ефективни промени в нормативната уредба за стимулиране на работодателите за приемане на работа за дълъг период на млади хора до 35 годишна възраст по трудови правоотношения .

Основен проблем в селата е **дългосрочната** безработица, където тя е три пъти по-висока в сравнение с тази в градовете. В десетки селски общини безработицата надвишава 35%, а делът на продължително безработните от тях е много по-висок – над 65%. В структурата на безработните лица в селата най-голям е относителният дял на групата търсещи работа в продължение на три и повече години – около 40%. (По данни на НСИ 2009г.)

Заетостта на работната сила в селата се създава предимно в селското стопанство. Факт е, че селото живее, когато има работеща производствена структура.

За съжаление структурните промени в отрасъла протичат бавно и не водят до увеличаване на икономическия потенциал, нито до подобряване на пазарната ориентация на земеделските стопанства. Земеделските стопанства, анкетирани по време на преброяването през 2010г., са 371 100, което представлява намаление с 44% спрямо броя на стопанствата, изследвани през 2003г. Намалението се запазва особено в последните години. Извадките изследвания на структурата на земеделските стопанства през 2005 и 2007 години показват, че броят на стопанствата намалява с 19,7% през 2005г. спрямо 2003 година, със 7,8% през 2007 спрямо 2005 година и с 24,7% спрямо

2007година. Стопанствата на физическите лица, упражняващи дейност в отрасъла са 363 700 или 98% от всички стопанства, следват стопанствата на търговските дружества -1%, на едноличните търговци - 0,6%, кооперациите са около 0,3% и други стопанства –около 0,1%.

По данни на Агрозистатистиката към Министерството на земеделието и храните, МЗХ, през 2010г. в посочените по-горе 371 100 земеделски стопанства са заети 751 700 лица, като относителния дял на семейната работна ръка е 92.8% или 697 400 заети лица. Вложилите труд в земеделието като платена работна ръка са 54 300. Общо намалението на заетите лица в земеделските стопанства спрямо 2007г е с 20,8 %.

Редно е да отбележим, че основната част от семейна работна ръка е заета в нископродуктивни полупазарни стопанства с ограничени възможности за внедряване на нови технологии и ефективно използване на селскостопанската техника. Производителността на труда в тях, измерена чрез показателя „брой заети на единица площ“ е неколкократно по-ниска в сравнение с едрите земеделски стопанства с размер над 1000 дка и в които са заети около 3,3% от работната сила в отрасъла. Това е първото доказателство и тревожен сигнал за неефективното използване на работната сила в земеделието.

Структурата на заетите по възраст в селата е също неблагоприятна. Общо 61% от заетите лица са на възраст от 35 до 64 години. В земеделските стопанства 9,8 % от заетите лица са на възраст между 15 и 34 години, а 29,2 % са лица над 65 години. Естествен е изводът, че в близките години, когато това население излезе извън състава на работната сила, страната ни ще е затруднена да отглежда трудоемки с ниска степен на механизация култури, за които има прекрасни природно-климатични условия у нас и с които тя с успех може да се конкурира на европейския пазар. Такива производства са отглеждането на маслодайни и етерични култури, на плодове и зеленчуци, развиване на биологично земеделие, пасторалното животновъдство и пр., които имат преди всичко висока добавена социална стойност и които са сред приоритетите в аграрната политика днес и за в бъдеще.

Вторият алармен сигнал е, че човешките ресурси в селските райони съвсем скоро ще се окажат ограничаващ фактор за развиване на българско земеделие с разнообразна и конкурентноспособна продукция, но освен това и ограничаващ фактор за интегрирането на първичното производство на земеделска продукция с преработвателните предприятия в затворен цикъл – т. Нар. „от фермата до масата“ и най-вече ще се окаже ограничаващ фактор за запазването на селския бит и култура като ценна национална полза за българската идентичност.

Очевидна е необходимостта от нарочни законодателни активни мерки за насърчаване на заетостта и привличането на млади хора в отрасъла и в селските райони. Прилагането на целеви национални програми, както и програмата „От социални помощи към осигуряване на заетост“ показаха добър резултат в тази посока за селските райони. **За съжаление отрасъл ”Селско стопанство” след 2007 година бе изключен от програмите за насърчаване на заетостта с обяснението, че чрез прилагане на Плана за развитие на селските райони ще бъде отговорено на потребностите на хората от отрасъла.** Равносметката, направена от междинната оценка на ПРСР обаче показва, че действащите мерки на програмата не гарантират в необходимата и достатъчна степен създаването на атрактивни и устойчиви работни места. Считаме, че е необходима по-ясна и твърда позиция на синдикатите, която да

Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд. КНСБ носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ, и при никакви обстоятелства не може да се приеме като официална позиция на Европейския съюз или на Агенция по заетостта.

За контакти: София 1000, пл. „Македония“ 1, тел. 02 4010 540; projectesf@citub.net, www.knsb-bg.org

ПРОЕКТ „СИГУРНОСТ ЧРЕЗ ЗАКОНА, ГЪВКАВОСТ ЧРЕЗ КОЛЕКТИВНОТО ТРУДОВО ДОГОВАРЯНЕ“

Проектът се осъществява от Конфедерация на независимите синдикати в България с финансовата помощ на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансиран от Европейски социален фонд и Република България по договор No BG051-PO 001-2.1.03

бъде заявявана и отстоявана в НСТС и във всички консултативни органи, разглеждащи въпросите на заетостта, образованието, квалификацията и социална сигурност и да се настоява за конкретни целеви мерки за насърчаване на заетостта в сектора. Тези програми спомагат за намаляване на социалното напрежение и дават възможност на продължително безработните лица да бъдат устроени на работа и да получават трудово възнаграждение, което е особено чувствителен въпрос за работещите в сектора и за живеещите в селски райони български граждани. Отрасъл Земеделие е изключен от активните мерки от пазара на труда като например възможностите за продължаващо обучение и повишаване на квалификацията през ваучерната система поради същия посочен по-горе аргумент - действаща Мярка 111 от ПРСР.

ФНСЗ като член на Комитета по наблюдение на ПРСР и в ОСТС към МЗХ е реагирала нееднократно със свои позиции и становища по тези проблеми, но въпреки това е необходим консолидиран натиск, за да се намери възможност за създаване на допълнителна осигурителна схема, прилагана в сектор Земеделие, която да осигурява не само социалната обезпеченост на безработни, самонаети, сезонни работници, но и да покрива възможностите за обучението и преквалификацията на работещите през целия им трудов път.

Третият червен „семафор“ в сектора е ниското образователно равнище на заетите в него. Това е и един от основните проблеми за земеделието в условията на криза, който обаче може да се използва като трамплин за възстановяване. На пазара на труда се чувства остра нужда от квалифицирана и обучена работна сила в областта на механизацията, животновъдството, лозарството, овощарството и зеленчукопроизводството. Негативният опит на прехода доведе в селското стопанство около 40% работещи хора, трансферирани от други икономически сектори, които никога не са се занимавали със земеделие, нито са се обучавали, нито квалифицирали за земеделски дейности. Насилственото отчуждаване на добре подготвения аграрен научен потенциал, развиващ научно изследователска и приложна дейност от 125 години и системното и тенденциозно му negliжиране от страна на управляващите доведе до прекъсване на връзката на науката от производството. Това оказва пагубен ефект върху развитието на модерно земеделие и въвеждане на иновации в отрасъла, но най-вече понижи значително конкурентноспособността му.

Близо 44% от работната сила в селата е с основно и по-ниско образование, около 8% от нея е със средно и висше образование. Управлението на отрасъла е поверено предимно на възрастни хора без аграрно образование, само 3% от управителите са със средно или висше образование. /Агростатистика 2010г/ Практиката показва, че липсват средните специалисти, които са гръбнака за развитието на модерното земеделие.

Пазарът на труда изпитва глад за специалисти и непрекъснато повишаване на квалификацията и преквалификацията на работещите в отрасъла. Появяват се нови работни места, които изискват нови знания и умения и отношение към труда. Видно е, че не може да се разчита само на европейските средства, които са насочени към подпомагане на земеделските производители в същинската им дейност.

Независимо, че у нас е налице добре развита система за професионално образование, все още липсват традиции в усъвършенстване на квалификацията и обучението на фермерите и особено на младите фермери.

Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд. КНСБ носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ, и при никакви обстоятелства не може да се приеме като официална позиция на Европейския съюз или на Агенция по заетостта.

За контакти: София 1000, пл. „Македония“ 1, тел. 02 4010 540; projectesf@citub.net, www.knsb-bg.org

Една нова особеност на заетостта в сектора налага по-специално внимание към работещите в него и търсене на нови механизми за социална сигурност. **Броят на заетите лица на пълен работен ден в земеделието рязко намалява.** От общо заетите 751 700 лица, 394 100 са упражнявали труд на пълен работен ден, от които 343 100 са семейна работна ръка. Данните от преброяването/2010г/ показват семейната работна сила като единствена и основна заетост в производствената дейност на земеделското стопанство. След двадесет години експерименти е крайно време тази неорганизирана и неформализирана работна ръка, която най-често практикува атипични форми на заетост да придобие ясен статут в трудовите и осигурителни отношения, да бъде изведена на светло и на тези многобройни групи от самонаети, семейна работна ръка и пр. чрез включването им в нови осигурителни схеми да бъде предоставена възможност за реализиране на права и достъп до публични услуги. Това, разбира се, изисква политическа воля, законодателна инициатива и обществен консенсус за важността на намиране на нормативни решения за тези уязвими групи от български граждани.

Спецификата на селскостопанското производство и ниските доходи не стимулират задържането на млади хора. Заетите в земеделието на възраст до 35 години са едва около 9%. Причините са много и разнородни, но като че ли основните се свеждат до особеностите на земеделското производство, ниските доходи, неблагоприятните условия на труд, както и условия на живот в селските райони, които далеч не удовлетворяват разбиранията и потребностите на младия човек.

Сериозна бариера за дългосрочни инвестиции в селското стопанство е раздробяването на собствеността на земята, въпрос по който не се работи нито на правителствено, нито на министерско равнище.

Регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители са както следва: земеделски производители - 91542 души, тютюнопроизводители - 37 000 души. От тях осигуряващи се за всички социални рискове без трудова злополука и професионална болест и безработица са само 14 280 души. (Отчет 2010г., Бюджет ДОО)

Регистрирани земеделски производители и тютюнопроизводители, които се осигуряват само за пенсия са 21 570 души.

От общо 128 542 регистрирани земеделски и тютюнопроизводители съгласно наредбите, за пенсия се осигуряват едва 35 850 души (2010г.), като тенденцията от 2005 г. до днес е с променлив характер: 28 216 земеделски производители и тютюнопроизводители са се осигурявали през 2005 г., за 2009г. те са нараснали на 43 902 души, а намалението за 2010 г. е следствие от промяната на МОД, въведена от 2010 г. за самоосигуряващите се земеделски производители.

Трудът на сезонните работници в сектора възлиза на 24 хиляди годишни работни единици, равняващи се на 24 000 заети на пълен работен ден.

По данни на официалната статистика наети по трудов договор – регистрирана заетост в селско, горско и рибно стопанство са 58 948, от тях в обществения сектор са 12 744 души, а в частния сектор са 46 204 души. Според преброяване, проведено през 2010 г. наетата платена работна ръка в сектора е 54 300 души, по данни от регистъра на НОИ към 20.06.2011 г. с деклариран осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии I-IV, 2011г. са 53 955 души.

Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд. КНСБ носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ, и при никакви обстоятелства не може да се приеме като официална позиция на Европейския съюз или на Агенция по заетостта.

За контакти: София 1000, пл. „Македония“ 1, тел. 02 4010 540; projectesf@citub.net, www.knsb-bg.org

Анализирайки приведените по-горе статистически данни за заетостта в селското стопанство, можем с тревога да заключим, че участниците в осигурителната система са едва 89 850 или 12% от общо заетите в отрасъла (751 700) или 23% към заетите на пълен работен ден (343 100).

Ниският процент на наети и заети е под влияние на сериозната криза в бранша на животновъдството както и в браншовете на плодове и зеленчуци и овощни насаждения, където е необходима най-многобройна постоянна работна ръка, а така също и допълнителна сезонна работна сила. За съжаление българското земеделие в последните години се оформя като монокултурно земеделие.

Зложените в Стратегия 2020 и Европейската стратегия по заетостта цели насърчават създаването на нови работни места. За това, обаче се изискват и нови социално отговорни механизми в сектора. Такъв механизъм е допълнителна схема за съхраняване на земеделието и разнообразяване на земеделската дейност. Редно е да отбечим, че в последната година се наблюдава тенденция за насочване на финансови средства към други важни сектори на селското стопанство - плодове, зеленчуци, животновъдство, което дава надежда за повишаване на заетостта с регламентиран статут.

Стоковото земеделско производство, осъществявано при съвременните и още повече при бъдещите пазарни условия е немислимо без радикална промяна на условията за формиране на трудовия потенциал в земеделието.

2. Сезонната заетост и ограниченията в социалната защита на работещите в този вид работа

Най уязвимите групи в отрасъла относно социалната защита при безработица са **сезонните работници и самонаетите** в земеделските стопанства – земеделски производители и тютюнопроизводители.

Сезонните работници, наети по трудов договор в голямата си част имат предварително участие в осигурителната схема за безработица и могат да удовлетворят изискванията за право на парични обезщетения. Но, по принцип, режимът за достъп до осигурителни права е най-рестриктивен именно спрямо сезонни работници, независимо в кой отрасъл са заети.

Това налага за тази група осигурени лица спешно да се разработи специфично законово решение, например чрез обособяването им в друга, различна от общия режим на достъп, но адекватна с характера на извършваната от тях дейност отделна осигурителна схема за безработица, със или без определяне на различна по размер осигурителна вноска (разчетите ще покажат).

Делът в осигурителната вноска и по отношение на работещите при сезонна заетост трябва да бъде по-голям за работодателя и това е така, защото в случая именно той има интерес да запази необходимата квалифицирана работна сила за следващия сезон.

Друг мотив за изграждането на възможности за включване на наетите сезонни работници в системата на социалната защита при безработица е установената практика във всички европейски държави, че евентуалните

дефицити в осигурителните фондове за безработица се покриват от държавата. Такава е ситуацията междувпрочем и у нас, а и няма как да бъде по друг начин, тъй като винаги държавата е тази която носи отговорност за гаранциите на правата на нейните граждани – както по международни актове, така и по Българската Конституция.

Още повече това приляга в ситуацията на работещите в отрасъл селско стопанство, който е със стратегическо значение за държавата, както и за нейната политика за износ на конкурентни и качествени стоки на единния европейски пазар. Природните дадености на страната ни са основа за добър производствен ресурс, геополитическото разположение и възможността за възстановяване на традиционното ни земеделие, за съхраняването на сортове и породи, подкрепят още веднъж извода, че за проспериращо развитие на отрасъла е необходима постоянна, квалифицирана работна сила.

Федерацията на независимите синдикати от земеделието, в качеството си на социален партньор и представител на трудовите права и интереси на работниците и служителите от отрасъл „Земеделие“ многократно и мотивирано години наред настоява за преразглеждане осигурителния режим на сезонните работници за риска „безработица“ още веднага след промяната на КСО в 2002г., когато се увеличи референтния срок за достъп и практически отпаднаха специалните нормативни разпоредби, касаещи регламента за обезщетение при безработица на сезонно наетите.

Действащият към момента нормативен текст (чл.54а КСО) е предвидено право на парично обезщетение за безработица да имат лицата, за които са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица“ най-малко 9 месеца през последните 15 месеца преди прекратяването на осигуряването.

Ако се опитаме да дефинираме сезонната работа, то сезонни са работите, които с оглед спецификата им могат да се извършват през определени сезони на годината. България се намира в такъв климатичен пояс, който се характеризира с относително ясно изразени четири годишни времена или сезони. Те пък от своя страна се различават помежду си по различните температурни, атмосферни и други условия. От определени сезони най-вече се влияят дейности, свързани със селското и горското стопанство, както и свързаната с тях преработваща промишленост. Затова, за определен сезон се приемат на работа полевъдни работници, работници в лозарството, залесители в горското стопанство, за производство на тютюн, за розобер, за бране на плодове и зеленчуци. По време на сезонната дейност се налага наемане на значителен брой допълнителна работна ръка по време на съответния сезон от годината. Това предполага, че само в рамките на съответната земеделска кампания се наемат по трудово правоотношение различни категории земеделски работници за извършване на работа в определен срок (за период от 4 до 6 месеца), предопределен от характера на дейността.

От горното е видно, че работещите в сезонните производства по обективни причини не могат да предоставят труд, наемната си работна сила извън кампанията.

Практиката показва, че наемането им на работа в други отрасли и дейности в днешните икономически условия е силно затруднено или почти невъзможно. При това положение те остават без всякакви средства както за собственото си съществуване, така и за семейството си. Незаплащането на обезщетения за риска „безработица“ ги лишава и от социално и здравно осигуряване за същия период. Самите сезонни работници са ограничени във

възможността си да поддържат трудови умения, навици или да повишават квалификацията си, както и да търсят преквалификация, с оглед намиране на друга работа. При тази фактическа обстановка много от работещите в категорията „сезонни работници“ търсят възможности да бъдат устроени на работа с постоянен характер, каквато и да е тя.

Това води до невъзможност от страна на работодателя да поддържа един здравословен минимум от необходими сезонни работници, които определено са придобили умения и трудови навици за осъществяването на тази сезонна работа.

В крайна сметка губещи са не само сезонните работници, а и техните работодатели, Поради произведената от тях продукция губи и обществото, като цяло.

Дискриминационното (по наша преценка) отношение към сезонните работници, относно условията и правото на придобиване на обезщетение за безработица поради краткия период на извършваната работа и затруднения достъп до осигурителни права не може да бъде обяснено, нито оправдано, както от социална, така от икономическа гледна точка.

И практиката и редица документи, в т.ч. становищата на Европейския икономически и социален съвет за защита правата на сезонните работници, както и установените правила за осигуряване на постоянна заетост в Лисабонската стратегия насочват към по-специално отношение към тази група заети лица, изключително необходими за отрасъл селско стопанство.

Тъй като индикациите от страна на държавата до сега сочат, че няма разбиране и нагласа да бъде възстановена разпоредбата от преди 2002 г., по силата на която освободените сезонни работници имаха право на обезщетения за безработица при придобит шестмесечен трудов стаж в рамките на 12 месеца преди освобождаването им, може би ще е добре да се предложи нова секторна социална схема, макар, че едно генерално и принципно решение за всички сезонни работници би било много по-ефективно икономически и социално оправдано.

Приведеният по-горе анализ за състоянието на заетостта в селското стопанство показва, че по време на производствената кампания над 24 000 сезонни работници полагат труд в него. Освен това от всички заети и най-вече от 343 100 заети на пълен работен ден само 89 850 участват в осигурителната система. От останалите 253 250 заети на пълен работен ден можем само да предполагаме какъв е процентът на сезонните работници. Тази голяма група заети лица имат нужда от по-обстойно изследване, но най-вече от прилагане на подходяща осигурителна система върху тях, за да бъдат с ясен статут и пълноправно участие в осигурителната система.

Липсата на специална разпоредба, която да предвижда по-кратък референтен срок за достъп, съответстващ на периода, в който може да се осъществи кампанията дейност, генерира ситуация, принуждаваща значителна част от сезонни работници да преминат в сивия сектор на икономиката. При тази хипотеза невнасянето на данъци и осигурителни вноски е в ущърб както на уязвимите групи, така и за държавата - намаляване на средствата във фиска - и води до общо обедняване.

С оглед решаването при максимална яснота и пълнота на наболелите въпроси, свързани с осигуряването на адекватна социална защита при безработица на сезонните работници в селското стопанство и същевременно ръководени от идеята за спазване на присъщия за тази защита принцип на

*Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд.
КНСБ носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ, и при никакви обстоятелства не може да се приеме като официална позиция на Европейския съюз или на Агенция по заетостта.*

За контакти: София 1000, пл. „Македония“ 1, тел. 02 4010 540; projectesf@citub.net, www.knsb-bg.org

солидарността, намираме за необходимо да се предприемат **законодателни решения** и за осигуряването на този риск за същата категория работници и от отраслите – горско, ловно и рибно, строителство, туризъм, услуги, преработвателна промишленост. Тези свързани помежду си отрасли са също така значими за развитието не само на нашата икономика, но са съотносими по отношение на развитието на икономиката и на Европейската общност.

Добри примери в тази област могат да се намерят в ред европейски страни-членки. В Германия и Белгия още са въведени специални схеми за работещите в селското стопанство, както за достъпа до обезщетения при безработица, така и като възможност за компенсиране на ниските пенсии, ползване на схемите за предоставяне на обучение и преквалификация извън сезонната работа, както и за подобряване на условията на труд и превенция на трудови злополуки.

Причините за въвеждане на секторните осигурителни схеми са предизвикани от ниските заплати, ниските пенсии, непризнатия и изгубен трудов стаж по време на прехода, безработицата през зимата. В Германия е създадена обща институция, формирана от работодателски организации, синдикални организации от селското стопанство и правителство. Тази институция се състои от Служба за допълнително осигуряване в селското и горското стопанство и Каса за допълнително осигуряване на работниците от селското и горското стопанство - два органа с една задача, отговорна за допълнителното пенсионно осигуряване. Заедно двете служби подпомагат с до 80 евро на месец осигуряване старините на работещите от отрасъла. Условията и достъпа до осигурителната схема са обект на колективното трудово договаряне на отраслово ниво. Държавата е гарант за устойчивостта на схемата и участва в началното инициране на схемата с капитал.

В Белгия за целите на сезонните работници в сектор селско стопанство е създаден фонд, който обслужва безработните лица от селското стопанство, както и квалификацията и преквалификацията работещите по време на ниския/неактивния сезон.

Без да твърдим, че трябва да се копира онова, което другаде е направено, заимстването на добрите и работещи европейски практики за създаване на допълнителни секторни схеми за установяване правото за получаване на обезщетение за риска при безработица на сезонните работници, уредено и в Колективното трудово договаряне доказано води до повишаване авторитета и легитимността на социалните партньори и е безспорно силен мотив за синдикално сдружаване.

Ако разгледаме опита на европейските страни, които прилагат работещи осигурителни схеми за сезонните работници, се наблюдава и покриване при безработица на групата на младежите, които нямат трудова дейност и нямат участие в осигурителните фондове. Например в Италия при извършване на селскостопанска дейност повече от 51 работни дни, работникът получава една година трудов стаж, като работодателят плаща дължимите осигурителните вноски за цялата година.

Това е, според нас, още един силен аргумент сезонните работници да бъдат включени в отделна осигурителна схема за безработица, като работодателят плаща по-висока осигурителна вноска.

В посочените европейски практики и при действащите въведени специални системи се предвижда и осигуряването за този риск (безработица) при така наречената **непълна годишна заетост/частична заетост**, както и **осигуряване**

при лошо време/неподходящи за съответната дейност климатични условия.

Известно е, че сред икономически активното население има и други рискови групи, които не са достатъчно покрити от осигурителните схеми за безработица и системите за социално подпомагане при настъпване на този риск - **младежи, дългосрочно безработни и безработни в предпенсионна възраст**. Отсъствието на специализирана защита за младите квалифицирани специалисти и работници е сериозен проблем и трябва да се намери час по скоро разрешение, за да се преустанови поне в известна степен емигрирането им от страната. Вследствие на погрешно проведената аграрна реформа стотици хиляди работници и служители от отрасъл „Селско стопанство“ останаха трайно безработни, без алтернатива на пазара на труда и загубиха фундаментални права – трудов и осигурителен стаж.

Налезащо е да се намери адекватно законодателно решение, което да възмездява тази категория обезправени работници и служители. Тази социална несправедливост, засягаща стотици хиляди работещи и служители в отрасъла би била избегната, ако своевременно беше организиран **специализиран пенсионен фонд** за работещите в отрасъла, както и ако беше приложена мярка „Ранно пенсиониране“, съгласно чл.19 от **Регламент 1698** на ЕС. Помощта по горепосочения член се предоставя на фермери, които решат да прекратят своята дейност, като прехвърлят стопанството на по-млади фермери. По наши данни единствено България от 27-те страни-членки не успя да се възползва от тази възможна мярка, независимо от настояванията на Федерацията на независимите синдикати от земеделците.

Наред с това е нужно да се изгради концепция и бъдат изготвени нормативни разпоредби за доброволно осигуряване за риска безработица за **самонаетите, които в отрасъл селско стопанство са земеделските производители и тютюнопроизводители**.

Създаването на допълнителна схема за осигуряване на самонаети в България ще доведе до една много по-добра защита на заетите в селското стопанство срещу риска безработица. Участниците в един такъв фонд ще имат много по-големи шансове да съхранят статуса си на заети. В периоди на безработица те ще бъдат в състояние да запазят в много по-висока степен жизнения си стандарт, да обслужват кредитите си и много по-бързо да преминат към нова заетост.

Въвеждането на такава схема за осигуряване ще облекчи социалните последици при продължаващото реструктуриране на земеделските стопанства както и преминаването им в категории, отговарящи на изискванията на европейските регламенти.

Под ударите на безработицата попадат все повече наемни работници за които държавната защита се оказва недостатъчна поради намалелите финансови възможности в резултат на кризата и намаляването на вноските за безработица в Държавното обществено осигуряване(ДОО) на 1% от brutните трудови доходи.

Друга голяма група, които в отрасъл ”Селско стопанство “ се оказват животновъди, земеделските производители и тютюнопроизводители, които са самонаети губят голяма част от доходите си и не успяват да покриват кредити си.

Голяма част от стопанствата ще бъдат закрити, земеделските производители ще бъдат лишени от доходи, а те нямат достъп до парични

*Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд.
КНСБ носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ, и при никакви обстоятелства не може да се приеме като официална позиция на Европейския съюз или на Агенция по заетостта.*

За контакти: София 1000, пл. „Македония“ 1, тел. 02 4010 540; projectesf@citub.net, www.knsb-bg.org

ПРОЕКТ „СИГУРНОСТ ЧРЕЗ ЗАКОНА, ГЪВКAVOCT ЧРЕЗ КОЛЕКТИВНОТО ТРУДОВО ДОГОВАРЯНЕ“

Проектът се осъществява от Конфедерация на независимите синдикати в България с финансовата помощ на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансиран от Европейски социален фонд и Република България по договор No BG051-PO 001-2.1.03

обезщетения, тъй като не са участвали предварително в осигурителната система за безработица. Специално за отрасъл “Селско стопанство” е необходимо учредяването на фондове за допълнително осигуряване за безработица, като това действие е закъсняло поне с петнадесет години .

По този начин реформата определено щеше да бъде по-леко понесена от по-голямата част от работниците, които загубиха работните си места, създадоха семейни ферми, преминаха на намален работен ден.

Един внезапен срив в доходите от труд, породен от безработица сега поставя на карта физическото оцеляване на работника и членовете на неговото семейство. Това поражда необходимостта от допълнителна защита за безработица и професионална квалификация в условията на вече развито пазарно стопанство. В перспективен план преобладаващата част от хората, работещи в отрасъла ще се окажат и без достатъчно пенсионни права. Това е друга тема, която сама по себе си е бомба със закъснител с много висок негативен заряд.

От така представената картина на работната сила в селското стопанство трудно може да се предположи какъв процент от самонаетите лица биха се включили в една доброволна допълнителна схема за осигуряване. Независимо от облекчителните условия на КСО до 2007г. много малко земеделски производители се осигуряваха, едва с въвеждането на задължителната им регистрация, във връзка с изплащането на директните плащания на площ броят на самоосигуряващите се се завиши.

3. Изводите

Неоспорим факт е, че България има натрупан добър опит по институционалното изграждане и развитие на управляващи дружества в областта на допълнителното осигуряване за пенсия и здравна защита, което би могло да се приложи за допълнително осигуряване при безработица. Разбира се за целта е нужна сериозна работа, необходими са съответните актюерски разчети, актуални данни за работещите – заети и наети, възрастова структура, доходност, европейско и национално финансиране, доверие и огромна информационна дейност.

Направеният кратък анализ показва, че в селските райони у нас съществуват редица социално-икономически, демографски и други проблеми. Качеството на живот в тях е все още твърде далеч от това в градовете. Съществуващата нерационална и недобре обвързана структура на браншовете спъва пълноценното използване на наличните ресурси. Възможностите за получаване на доходи извън земеделието са ограничени. Домашното стопанство няма стоков характер и се развива предимно с цел самозадоволяване. Достъпът на живеещите в селските райони и особено в селата до образование е ограничен и не отговаря на потребностите на местния пазар на труда. Болшинството от управителите на земеделските стопанства са без образование в областта на земеделието. Нивото на безработицата в селата е високо, а доходите по-ниски, поради ограничените възможности на пазара на труда и натиска на безработицата и липсата на възможности за алтернативна заетост. Получаваният доход и размерът на другите социални плащания не могат да компенсират съществуващата бедност на част от населението в тези райони.

Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд. КНСБ носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ, и при никакви обстоятелства не може да се приеме като официална позиция на Европейския съюз или на Агенция по заетостта.

За контакти: София 1000, пл. „Македония“ 1, тел. 02 4010 540; projectesf@citub.net, www.knsb-bg.org

Налице са съществени проблеми в развитието на земеделието, като основен отрасъл за заетостта на работната сила в селските райони. По-голямата част от селските стопанства са дребни, с разпокъсани парцели земя, разчитащи преди всичко на семейната работна ръка. Това предопределя и ниската производителност на труда. Налице е необходимост от организационно преструктуриране с оглед повишаване на тяхната конкурентноспособност и ефективност и най- вече социално подпомагане.

Безусловна е необходимостта от допълнителна защита за съхраняване на заетостта, особено на дейностите, които освен традиционни са и нискодоходни изпълнявани от лица, които нямат допълнителна квалификация, която да им осигури възможност за друг тип работа и финансова стабилност.

На фона на непрекъснатото обезлюдяване на селските райони всяко едно решение, което цели създаване на достатъчна мотивация за съхраняване на работната сила в сезонните производства е успешен акт и стъпка напред в социалната политика.

Светла Василева, Председател на Федерация на независимите синдикати от земеделието

*Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд.
КНСБ носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ, и при никакви обстоятелства не може да се приеме като официална позиция на Европейския съюз или на Агенция по заетостта.*

За контакти: София 1000, пл. „Македония“ 1, тел. 02 4010 540; projectesf@citub.net, www.knsb-bg.org

